

การเปิดรับสื่อและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*

MEDIA EXPOSURE AND MEDIA LITERACY SKILLS AMONG ELDERLY IN SURATTHANI PROVINCE

เหมือนมาด หนูมาศ, แพรพรรณ ปานนุช*, ปิยตา นวลละออง, นันทิพา บุชปวรธนะ

Mueanmard Hanumas, Praewpan Parnnuch*, Piyata Nuanlaong, Nantipa Pushsapawattana

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

Faculty of Management Sciences, Suratthani Rajabhat University, Suratthani, Thailand

*Corresponding author E-mail: preawpan_sru@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุ 2) ศึกษาทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุ และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้ง 19 อำเภอ จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านพฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ผู้สูงอายุติดตามข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนอยู่ในระดับน้อย คือ 1 - 2 วันต่อสัปดาห์ โดยส่วนใหญ่ติดตามจากสื่อโทรทัศน์เนื่องจากเป็นสื่อที่มีความคุ้นเคยเป็นอย่างดี ส่วนสื่อสังคมออนไลน์ติดตามน้อยมากถึงไม่ได้ติดตามเลย 2) ด้านทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ผู้สูงอายุเคยรับและเข้าใจข้อมูลข่าวสารผิด ๆ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุมีทักษะด้านการวิเคราะห์และตีความมากที่สุดโดยอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลและการตัดสินใจ และด้านการตระหนักรู้เท่าทันสื่อ 3) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พฤติกรรมการชอบเปิดรับสื่อไม่ว่าสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงความบ่อยครั้งในการใช้สื่อมีความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลในเชิงบวกต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อในทุกด้าน หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลที่ซับซ้อนให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งควรส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อทุกช่องทางทั้งสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การเปิดรับสื่อ, ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ, ผู้สูงอายุ

Abstract

This research aimed to 1) study the media exposure behavior of the elderly; 2) study the media literacy skills of the elderly; and 3) investigate the relationship between media exposure and media literacy skills of the elderly in Suratthani Province. It is quantitative research. A questionnaire was used to collect data. Data were collected from a group of 400 elderly people aged 60 years and over who lived in Suratthani Province, in 19 districts. The results found that 1) For media exposure behavior, elderly people follow news from the mass media at a low level, 1 - 2 days per week. Most of them follow from television media because it is a medium that they are very familiar with. As for social media, they follow very little or not at all.

2) For media literacy skills, elderly people received and understood misinformation at the lowest level. Overall media literacy skills are at a moderate level. Elderly people had the highest analytical and interpreting skills at a moderate level, followed by evaluation and decision-making and media awareness. 3) Regarding the relationship between media exposure and media literacy skills, Behavior of being exposed to media, whether it be mass media or social media including the frequency of media use has a positive influence on all aspects of media literacy skills. Relevant agencies should promote and support complex digital media literacy skills for the elderly, in order not to create gaps in accessing various information. In addition, media literacy skills should be promoted on all channels, both mass media and social media, regularly and continuously.

Keywords: Media Exposure, Media Literacy Skills, Elderly

บทนำ

ปัจจุบันผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นคิดเป็นสัดส่วน 1 ใน 5 ของประชากรทั้งหมด ทำให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 เป็นต้น ด้านผู้สูงอายุจึงนับว่าเป็นวาระแห่งชาติที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนต่างให้ความสำคัญ โดยการจัดทำเป็นนโยบายเพื่อรองรับการเป็นสังคมสูงอายุดังสมบูรณ์ ซึ่งการเข้าสู่สังคมสูงอายุนั้นมีผลต่อการพัฒนาประเทศและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว ทั้งประเด็นด้านงบประมาณ เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวม โดยมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2561 เห็นชอบในหลักการมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติเรื่องสังคมสูงอายุ และให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินงาน ด้านผู้สูงอายุนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป ตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสนอ และให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รับความเห็นของกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี กระทรวงยุติธรรม สำนักงานประธาน สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านสังคม รวมทั้งข้อสังเกตของกระทรวงการคลัง กระทรวงคมนาคม และกระทรวงมหาดไทย ไปพิจารณาดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไปด้วย (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2562)

เนื่องด้วยประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นดังกล่าว ทำให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์จำนวนมากต่างพุ่งเป้าการสื่อสารมาที่กลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะสินค้าที่อาศัยปัญหาเรื่องสุขภาพเป็นจุดโฆษณาชวนเชื่อ จนบางครั้งผู้สูงอายุ ที่ไม่รู้เท่าทันอาจคล้อยตามจนส่งผลกระทบอันตรายต่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น (ThaiHealth Official, 2561) ทุกภาคส่วนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องมีส่วนร่วมเตรียมพร้อมเรื่องปัจจัยด้านสุขภาพ โดยเฉพาะหน่วยงานสื่อซึ่งมีอิทธิพลสำคัญในทุกวันนี้ จากข้อมูลการสำรวจโดยสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ปี พ.ศ. 2562 พบว่าผู้สูงวัยใช้อินเทอร์เน็ตสูงถึง 10 ชั่วโมงต่อวัน และร้อยละ 75 ตกเป็นเหยื่อของข่าวลวง ถูกหลอกลวงขายสินค้า (ไฟโรจน์ เสาแก้ว, 2563) อีกทั้งผลสำรวจการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและดิจิทัลของคนไทย พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีคะแนนต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงวัยอื่น ๆ คือ อยู่ในระดับพื้นฐาน โดยผู้สูงอายุมักใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook และ Line เป็นหลักในการรับชมสื่อ ติดต่อสื่อสาร และค้นหาข้อมูล ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ดังกล่าวหลาย ๆ ช่องทางยังเป็นแหล่งข้อมูลที่ยังขาดความน่าเชื่อถือ อาจทำให้เกิดการเข้าใจผิด หลงเชื่อ ไปจนถึงการถูกหลอกลวงได้ (สำนักข่าวไทยมุง, 2564) โดยเฉพาะประเด็นเนื้อหาด้านสุขภาพ เช่น กินยาหรือสมุนไพรแล้วจะหายจากโรค ทั้งที่ไม่เป็นจริง หรือการถูกหลอกลวงขายสินค้า ซึ่งผู้สูงอายุจำนวน

ไม่น้อยมักจะยังขาดประสบการณ์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ภายใต้สังคมที่มีแปลงเปลี่ยนอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสาร

แนวทางที่เป็นรูปธรรมแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อเสริมความพร้อมให้กับสังคมผู้สูงอายุทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อม รวมทั้งประเด็นด้านการสร้างภูมิคุ้มกันในการบริโภคข้อมูลข่าวสาร ทำให้มิติของ “การรู้เท่าทันเนื้อหาหรือข้อมูลข่าวสาร” ที่สื่อนำเสนอมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดแนวคิดการรวมแนวคิด “การรู้เท่าทันสื่อและการรู้เท่าทันสารสนเทศ” (Media and Information Literacy) เข้าไว้ด้วยกัน และพัฒนาไปสู่แนวคิด “การรู้เท่าทันดิจิทัล” (Digital Literacy) ในปัจจุบัน โดย UNESCO (2013) ได้นิยาม “การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ” ไว้ว่าเป็นศักยภาพหรือความสามารถของบุคคลในการเข้าถึง (Access) เรียกข้อมูล (Retrieve) เข้าใจ (Understand) ประเมินค่า (Evaluate) และสื่อสารข้อมูล (ใช้ สร้าง แบ่งปัน-Use/ Create/ Share) (สิรินทร พิบุลภาณุวัฒน์ และคณะ, 2563) ดังเช่นที่กองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ ได้กำหนดวัตถุประสงค์เกี่ยวกับรู้เท่าทันสื่อโดยระบุไว้ว่า “ส่งเสริมและสนับสนุนความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีด้านการใช้คลื่นความถี่ เทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกกับคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมรวมทั้งผู้สูงอายุ” (โสภิตา วิรกุลเทวัญ, 2561) ส่วนทางด้านสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้พัฒนาหลักสูตรสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุรู้ทันสื่อ เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุรู้เท่าทันสื่อ เป็นผู้ส่งต่อ แนะนำ และขยายความรู้ไปสู่ลูกหลานในครอบครัวด้วย

จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นจังหวัดใหญ่ทางภาคใต้ที่มีอัตราจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นค่อนข้างรวดเร็ว โดยสำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานีคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2573 ผู้สูงอายุจะมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.40 ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ที่มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.80 ดังนั้นจึงมีการกำหนดนโยบายเพื่อรองรับอัตราประชากรผู้สูงอายุ โดยแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี (พ.ศ. 2560 - 2563) ได้กำหนดด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาคุณภาพชีวิต และจัดให้มีการพัฒนาและปรับปรุงศูนย์บริการแก่ผู้สูงอายุ (องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2559) รวมทั้งแผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้มีการกำหนดนโยบายด้านประชากรและนโยบายของชาติเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและรองรับประชากรผู้สูงอายุในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการส่งเสริมการดูแลผู้สูงอายุ (สำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2562) ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการศึกษาพฤติกรรม การเปิดรับสื่อและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจะเป็นประโยชน์ต่อการรองรับการเป็นสังคมผู้สูงอายุ รวมทั้งหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำเอาผลการศึกษารั้้นนี้ไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย หรือการดำเนินการต่าง ๆ ด้านผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรม的开รับสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม的开รับสื่อกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัด สุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการเปิดรับสื่อและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) ในการศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 19 อำเภอ โดยอาศัยสูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane จึงกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไม่เกิน 0.05 หรือ 5% จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนเท่ากับ 400 คน ผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบเป็นชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) มีการจัดแบ่งประชากรที่อาศัยอยู่ในอำเภอต่าง ๆ จำนวน 19 อำเภอ จากนั้นเลือกตัวอย่างในแต่ละชั้นภูมิ แบบสัดส่วน (Proportional Sampling) ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละอำเภอโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละอำเภอ} = \frac{\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด} \times \text{จำนวนประชากรในแต่ละอำเภอ}}{\text{จำนวนประชากรทั้งหมด}}$$

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม โดยให้ผู้สูงอายุตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง แบบสอบถามจะถูกพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะประกอบไปด้วยชุดคำถามปลายปิดและปลายเปิด โดยเนื้อหาของแบบสอบถามจะประกอบไปด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ สถานภาพ ครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวใหญ่ การศึกษา ภูมิลำเนา การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการเป็นการเป็นเจ้าของอุปกรณ์สื่อ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ เช่น ประเภทและชนิดของสื่อที่เลือกเปิดรับ ช่วงเวลาที่เปิดรับ ระยะเวลาที่เปิดรับ วัตถุประสงค์หรือเหตุผลที่เปิดรับ เป็นต้น

ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตระหนักรู้เท่าทันสื่อ ด้านความเข้าใจต่อการสื่อสาร ด้านการวิเคราะห์และตีความ ด้านการประเมินผลและการตัดสินใจ

โดยก่อนนำแบบสอบถามไปใช้จริงจะถูกนำไปทดสอบค่าความตรง (Validity) และค่าความเที่ยง (Reliability) โดยการนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้รวมถึงความสอดคล้องและความครอบคลุมของข้อคำถาม จากนั้นผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามที่ปรับแก้ไขเรียบร้อยแล้วมาทำการทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มคนที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุในสถานที่และชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอเมืองจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อทดสอบความเข้าใจ และการสื่อความหมายของข้อคำถาม เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ หรือความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังการทดสอบผู้วิจัยจะปรับปรุงข้อคำถามเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ รวมไปถึงการนำผลที่ได้ไปคำนวณหาความเที่ยง ด้วยวิธีการวัดค่าความสอดคล้องภายในของเครื่องมือ (Internal Consistency) ด้วยสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's reliability coefficient alpha) และนำไปใช้วิจัยได้จริง อย่างไรก็ตามแม้การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีให้ผู้สูงอายุตอบกรอกแบบสอบถามด้วยตนเอง (Self-Administration) เป็นหลัก แต่ก็มียาละเอียดเพิ่มเติมในวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. กรณีติดต่อประสานงานกับหน่วยงานหรือสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ ที่อาจจะมีการมีผู้สูงอายุจำนวนมากทำกิจกรรมกันอยู่ จะมีการประสานผู้ที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อเป็นการขอความอนุเคราะห์และขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

2. กรณีเก็บข้อมูลกับผู้สูงอายุที่บ้าน จะมีการขออนุญาตก่อนทุกครั้ง ไม่มีการบังคับ และหากผู้สูงอายุประสงค์ให้อ่านแบบสอบถามให้ฟัง ผู้วิจัยและผู้เก็บข้อมูลก็จะบริการอ่านข้อคำถามและบริการกรอกข้อมูลคำตอบที่ผู้สูงอายุต้องการตอบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นการบรรยายข้อมูล โดยใช้ตารางแจกแจงความถี่ แสดงค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ในการอธิบายลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้ทดสอบสมมติฐาน การวิเคราะห์ t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบการเปิดรับสื่อและทักษะการรู้เท่าทันสื่อตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ และใช้ Chi-Square และ Multiple Regression เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารและทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.00 มีช่วงอายุระหว่าง 60 - 65 ปี คิดเป็นร้อยละ 59.25 สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 65.75 อาศัยอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 48.25 อาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 46.50 มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 41.75 ภูมิลำเนาในอำเภอเมือง คิดเป็นร้อยละ 52.50 และชอบเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม คิดเป็นร้อยละ 52.50

2. พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกใช้สื่อมวลชนในการติดตามข้อมูลข่าวสาร คิดเป็นร้อยละ 75.25 ส่วนความบ่อยในการใช้สื่อมวลชนในแต่ละสัปดาห์ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.07 แต่หากใช้ก็จะจะเป็นประเภทสื่อโทรทัศน์มากที่สุด อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.15 โดยส่วนใหญ่ใช้ช่วงเวลา 18.01 - 20.00 น. คิดเป็นร้อยละ 32.50 และส่วนใหญ่แต่ละครั้งที่ใช้สื่อมวลชนจะใช้ระยะเวลา 30 นาที - 1 ชั่วโมง ร้อยละ 46.50 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามข่าวสารต่าง ๆ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.11

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของชนิดของสื่อที่เลือกใช้ในการติดตามข้อมูลข่าวสาร

ชนิดของสื่อ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
สื่อมวลชน	301	75.25
สื่อสังคมออนไลน์	71	17.75
สื่อบุคคล	28	7.00
รวม	400	100.00

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยความบ่อยในการใช้สื่อมวลชน

ประเภทของสื่อมวลชน	(N = 400)	
	$\bar{x}$	S.D.
โทรทัศน์	4.150	1.217
วิทยุ	2.143	1.408
หนังสือพิมพ์	1.645	1.027
นิตยสาร	1.345	0.764
สื่ออื่น ๆ (โฆษณา/ภาพยนตร์)	1.100	0.496
รวม	2.072	0.610

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของช่วงเวลาในการใช้สื่อมวลชน

ช่วงเวลา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
03.01 - 06.00	37	9.25
06.01 - 09.00	97	24.25
09.01 - 12.00	59	14.75
12.01 - 15.00	13	3.25
15.01 - 18.00	30	7.50
18.01 - 20.00	130	32.50
20.01 - 00.00	31	7.75
00.01 - 03.00	3	0.75
รวม	400	100.00

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของระยะเวลาที่ใช้สื่อมวลชนในแต่ละครั้ง

ช่วงเวลา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
น้อยกว่า 30 นาที	32	8.00
30 นาที - 1 ชม.	186	46.50
1 - 2 ชม.	144	36.00
มากกว่า 2 ชม.	38	9.50
รวม	400	100.00

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อมวลชน

วัตถุประสงค์	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)	อันดับ
เพื่อแสวงหาข้อมูลความรู้	113	15.69	3
เพื่อติดตามข่าวสารต่าง ๆ	260	36.11	1
เพื่อฆ่าเวลา/เปิดเป็นเพื่อน	79	10.97	4
เพื่อความบันเทิง/ผ่อนคลาย	202	28.06	2
เพื่อดู/เลือกสินค้า	29	4.03	5
เพื่อหาคำแนะนำเรื่องต่าง ๆ	17	2.36	7
เพื่อติดตามบุคคลที่ชื่นชอบ	19	2.64	6
อื่น ๆ	1	0.14	8
รวม	699	100.00	

3. ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พบว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานีประสบการณ์การรู้ไม่เท่าทันสื่ออยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.46 สำหรับทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.22 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่ามีทักษะด้านการวิเคราะห์และตีความมากที่สุด อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.32 เมื่อจำแนกรายละเอียดเป็นรายข้อ พบว่าในด้านการตระหนักรู้เท่าทันสื่อ ส่วนใหญ่คิดว่าการนำเสนอข้อมูลทางสื่อจำเป็นต้องมีความน่าเชื่อถือเป็นอันดับแรก อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.44 ในด้านความเข้าใจต่อการสื่อสาร

ส่วนใหญ่ทราบว่าสื่อสังคมออนไลน์มีทั้งด้านดีและด้านลบ อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.43 ด้านการวิเคราะห์และตีความ ส่วนใหญ่คิดว่าการซื้อขายผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีโอกาสถูกหลอกลวง อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.45 ด้านการประเมินผลและการตัดสินใจ ส่วนใหญ่คิดว่าสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันมีการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ขึ้นอย่างรวดเร็ว อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.38

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสบการณ์การรู้ไม่เท่าทันสื่อ

ประสบการณ์รู้ไม่เท่าทันสื่อ	(N = 400)	
	$\bar{x}$	S.D.
เคยโดนหลอกในเรื่องการซื้อสินค้าทางสื่อออนไลน์	1.420	0.578
เคยโดนหลอกในเรื่องการซื้อสินค้าทางสื่อมวลชน	1.313	0.548
เคยรับและเข้าใจข้อมูลข่าวสารผิด ๆ	1.628	0.693
เคยเข้าใจและแชร์ข้อมูลผิด ๆ	1.505	0.657
รวม	1.466	0.619

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยรายด้านและรายข้อและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะการรู้เท่าทันสื่อ

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	(N = 400)	
	$\bar{x}$	S.D.
ด้านการตระหนักรู้เท่าทันสื่อ		
คิดว่าท่านมีความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อ	3.098	1.052
คิดว่าข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอผ่านสื่อมีกลยุทธ์ในการโน้มน้าวให้คนคล้อยตาม	3.060	1.149
คิดว่าการนำเสนอข้อมูลทางสื่อจำเป็นต้องมีความน่าเชื่อถือ	3.448	1.192
คิดว่าข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อมวลชนมีความน่าเชื่อถือ	3.313	1.078
คิดว่าข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อออนไลน์มีความน่าเชื่อถือ	2.855	1.052
เข้าใจถึงคุณและโทษของสื่อมวลชนและสื่อออนไลน์เป็นอย่างดี	3.105	1.083
มักจะเปรียบเทียบข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากหลาย ๆ สื่อก่อนตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อ	3.135	1.166
รวม	3.144	1.110
ด้านความเข้าใจต่อการสื่อสาร		
คิดว่าการสื่อสารเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร/ความคิดเห็น	3.213	1.098
ทราบว่าสื่อออนไลน์มีทั้งด้านดีและด้านลบ	3.433	1.198
คิดว่าสื่อออนไลน์เป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างในการแสดงความคิดเห็น	3.275	1.165
เข้าใจขั้นตอนการนำเสนอข่าวสารผ่านสื่อมวลชน/สื่อออนไลน์	3.045	1.119
แยกแยะจุดประสงค์ในการนำเสนอข่าวสารบนสื่อมวลชน/สื่อออนไลน์	3.060	1.136
เข้าใจในเนื้อหาข่าวที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนอย่างชัดเจน	3.180	1.116
เข้าใจในเนื้อหาข่าวที่นำเสนอผ่านสื่อออนไลน์อย่างชัดเจน	3.045	1.134
รวม	3.178	1.130
ด้านการวิเคราะห์และตีความ		
คิดว่าสื่อแต่ละชนิดมีรูปแบบการนำเสนอข่าวสารที่แตกต่างกัน	3.393	1.096
คิดว่าการพาดหัวข่าวในสื่อออนไลน์มักมีการพาดหัวข่าวเกินจริง	3.273	1.128
คิดว่าเนื้อหาต่าง ๆ ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์มีการปรับแต่งก่อนนำเสนอ	3.263	1.105
ท่านมีการพิจารณาลักษณะของข่าวสารทุกครั้งก่อนเชื่อหรือแชร์ต่อ	3.280	1.181
ไม่ส่งต่อข้อมูลส่วนตัวให้กับบุคคลอื่นในสื่อสังคมออนไลน์	3.413	1.267
คิดว่าการซื้อขายผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีโอกาสถูกหลอกลวง	3.450	1.192
รวม	3.220	1.150

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ยรายด้านและรายข้อและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (ต่อ)

ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ	(N = 400)	
	$\bar{X}$	S.D.
ด้านการตระหนักรู้เท่าทันสื่อ		
คิดว่าข่าวสารต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอในสื่อออนไลน์มีความจริงไม่ต่างจากสื่อมวลชน	3.070	1.004
คิดว่าสื่อออนไลน์มีโอกาสเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดกฎหมายสื่อมากกว่าสื่ออื่น ๆ	3.210	1.111
คิดว่าสื่อมวลชนนำเสนอเนื้อหาต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพ	3.245	1.055
คิดว่าสื่อออนไลน์ในปัจจุบันมีการพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ขึ้นอย่างรวดเร็ว	3.385	1.158
ตัดสินใจเลือกรับข่าวสารที่ท่านสนใจและเกี่ยวข้องกับท่านเท่านั้น	3.120	1.122
เชื่อว่าสื่อออนไลน์มีโอกาสในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารปลอม	3.368	1.173
เชื่อถือข้อมูลข่าวสารในสื่อมวลชน	3.225	1.191
รวม	3.231	1.110

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ พบว่าความบ่อยในการเปิดรับและใช้สื่อสังคมออนไลน์ มีความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลในเชิงบวกต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อในทุกด้าน โดยความบ่อยครั้งในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้านการตระหนักรู้เท่าทันสื่อ ($\beta = 0.382$, $t = 8.244$, $p = 0.000$) ด้านความเข้าใจต่อการสื่อสาร ($\beta = 0.327$, $t = 6.907$, $p = 0.000$) ด้านการ วิเคราะห์และตีความ ($\beta = 0.269$, $t = 5.573$, $p = 0.000$) และด้านการประเมินผลและการตัดสินใจ ($\beta = 0.254$, $t = 5.239$, $p = 0.000$) ในขณะที่การเปิดรับสื่อโดยความบ่อยครั้งในการใช้สื่อมวลชนไม่มีความสัมพันธ์ เชิงอิทธิพลต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อในทุกด้าน

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อของกลุ่มตัวอย่าง

คู่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	R^2	β	S.E.	t	P-value	นัยสำคัญ
ความบ่อยครั้งในการใช้สื่อมวลชนกับ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้านการ ตระหนักรู้เท่าทันสื่อ	0.009	0.140	0.072	1.953	0.052	ไม่มี
ความบ่อยครั้งในการใช้สื่อมวลชนกับ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้านความเข้าใจ ต่อการสื่อสาร	0.001	-0.022	0.075	-0.447	0.655	ไม่มี
ความบ่อยครั้งในการใช้สื่อมวลชนกับ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้านการ วิเคราะห์และตีความ	0.000	-0.007	0.077	-0.139	0.889	ไม่มี
ความบ่อยครั้งในการใช้สื่อมวลชนกับ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้านการ ประเมินผลและการตัดสินใจ	0.000	0.016	0.072	0.321	0.7480	ไม่มี
ความบ่อยครั้งในการใช้สื่อสังคม ออนไลน์กับทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้าน การตระหนักรู้เท่าทันสื่อ	0.146	0.382	0.058	8.244*	0.000	มี
ความบ่อยครั้งในการใช้สื่อสังคม ออนไลน์กับทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้าน ความเข้าใจต่อการสื่อสาร	0.107	0.327	0.036	6.907*	0.000	มี

ตารางที่ 8 ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อของกลุ่มตัวอย่าง (ต่อ)

คู่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร	R ²	β	S.E.	t	P-value	นัยสำคัญ
ความบ่อยครั้งในการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้านการวิเคราะห์และตีความ	0.072	0.269	0.064	5.573*	0.000	มี
ความบ่อยครั้งในการใช้สื่อสังคมออนไลน์กับทักษะการรู้เท่าทันสื่อด้านการประเมินผลและการตัดสินใจ	0.065	0.254	0.060	5.239*	0.000	มี

อภิปรายผล

ด้านพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดย McLeod, J. M. & O'Keefe, G. กล่าวไว้ว่าตัวชี้วัด (Index) ที่ใช้วัดพฤติกรรมกรรมการเปิดรับสื่อ (Media Exposure) ส่วนใหญ่ใช้กัน 2 อย่าง คือ วัดจากเวลาที่ใช้กับสื่อ (Time spent with the media) วัดจากความถี่ของการใช้สื่อ แยกตามประเภทเนื้อหาที่แตกต่างกัน (McLeod, J. M. & O'Keefe, G., 1972) สอดคล้องกับ Klapper, J. T. ที่ได้อธิบายกระบวนการเลือกสรรข่าวสาร โดยผู้รับสารจะเลือกสนใจหรือเปิดรับข่าวสารจากแหล่งหนึ่งแหล่งใดที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง เช่น เลือกซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับใดฉบับหนึ่ง เลือกเปิดวิทยุหรือโทรทัศน์ช่องใดช่องหนึ่ง นอกจากนี้ การเลือกเปิดรับข่าวสารมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ หลายประการ เช่น ทักษะ บุคลิกภาพแสวงหาข่าวสารที่สนับสนุนทัศนคติเดิมที่มีอยู่ เพราะถ้าได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับทัศนคติเดิมที่มีอยู่จะเกิดความไม่สบายใจ (Klapper, J. T., 1960) โดยจากการศึกษาของ วริศรา จินดาผ่อง และคณะ พบว่า ความต้องการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อตอบสนองความต้องการทางสังคมในหลายด้าน ได้แก่ การจัดการความเหงา การคลายความเครียด และการคืนกลับสมรรถภาพ อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุยังขาดความรู้เรื่องเทคโนโลยีและอาจมีอุปสรรคทางกายภาพในเรื่องการสื่อสาร ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ในการเปิดรับสื่อจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการเลือกใช้และเชื่อถือสื่อมวลชนในการติดตามข้อมูลข่าวสารมากกว่าสื่อสังคมออนไลน์ (วริศรา จินดาผ่อง และคณะ, 2565) สอดคล้องกับ มนัสสินี บุญมีศรีสง่า และมินตรา สดชื่น ที่พบว่า การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในผู้สูงอายุมีความสำคัญค่อนข้างมาก เนื่องจากสามารถลดช่องว่างระหว่างความสัมพันธ์ของบุตรหลานกับผู้สูงอายุ ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในผู้สูงอายุยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการใช้งาน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้งานได้ด้วยตัวเอง เพราะขาดความเข้าใจในเรื่องของระบบขั้นตอนการทำงานของสื่อ อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์ยังมีข้อจำกัดในการใช้งานอยู่ค่อนข้างมาก ส่งผลให้ผู้สูงอายุในบางรายเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้ค่อนข้างยาก โดยผลการศึกษา ยังพบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับประเภทของสื่อที่เปิดรับ ความรู้สึกเชื่อถือในสื่อที่เปิดรับ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุมีการใช้สื่อมวลชนที่เป็นโทรทัศน์มากที่สุด (มนัสสินี บุญมีศรีสง่า และมินตรา สดชื่น, 2560) จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีการเลือกใช้สื่อมวลชนซึ่งเป็นทักษะเบื้องต้นในการเปิดรับสื่อที่เป็นพฤติกรรมทั่วไปที่ไม่ต้องอาศัยทักษะที่ซับซ้อน อย่างเช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ต้องอาศัยการเรียนรู้และการใช้อุปกรณ์ทางเทคโนโลยี สอดคล้องกับแนวคิดของ พรทิพย์ วรภิโจภาคาร ที่กล่าวว่าสื่อมีคุณลักษณะและรูปแบบที่หลากหลาย ผู้รับสารแต่ละคนจะเลือกเปิดรับสื่อตามสามารถจัดหาได้ (Availability) ซึ่งธรรมชาติของมนุษย์นั้นจะใช้เวลาพยายามเพียงระดับหนึ่งเท่านั้น อะไรที่ยาก ๆ มักจะไม่ได้รับเลือกแต่ถ้าสามารถได้มาไม่ยากนักมักเลือกสิ่งนั้น เช่นเดียวกับผู้รับสารจะเลือกสื่อที่ต้องใช้ความพยายามมาก เช่น ในชนบทประชาชนส่วนใหญ่จะเปิดรับสื่อวิทยุ เพราะสามารถหาได้ง่ายกว่าสื่ออื่น รวมทั้งการเลือกสื่อที่สะดวกสบาย (Convenience) และตามความเคยชิน (Accustomedness) โดยผู้รับสารสามารถเลือกรับสื่อได้ทั้งทางวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสื่อบุคคลแต่ละคนจะมีพฤติกรรมกรรมการรับสื่อที่แตกต่างกันตามทัศนคติ ซึ่งปกติจะมีบุคคลกลุ่มหนึ่งใน

ทุกสังคมที่จะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงการรับสื่อที่ตนเคยรับรู้ ซึ่งมักเป็นกลุ่มบุคคลที่อายุมาก (พรทิพย์ วรกิจโกศาทร, 2544)

ด้านพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อ จากผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เคยรับและเข้าใจข้อมูลข่าวสารผิด ๆ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ทักษะการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผู้สูงอายุมีทักษะด้านการวิเคราะห์และตีความมากที่สุดโดยอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านการประเมินผลและการตัดสินใจ และด้านการตระหนักรู้เท่าทันสื่อ สอดคล้องกับการศึกษาของ วริศรา จินดาผ่อง และคณะ ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุมีการรู้เท่าทันเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองในสื่อสังคมออนไลน์ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อย โดยยังขาดทักษะในเรื่องการตระหนักรู้การประเมินค่า และการมีส่วนร่วม (วริศรา จินดาผ่อง และคณะ, 2565)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อกับทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จากผลการศึกษาพบว่า การเปิดรับสื่อไม่ว่าสื่อมวลชนหรือสื่อสังคมออนไลน์รวมถึงความบ่อยครั้งในการใช้สื่อมีความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลในเชิงบวกต่อทักษะการรู้เท่าทันสื่อในทุกด้าน เช่น ด้านการตระหนักรู้เท่าทันสื่อ ด้านความเข้าใจต่อการสื่อสาร ด้านการวิเคราะห์และตีความ และด้านการประเมินผลและการตัดสินใจ ที่พบว่า เพศ ความถี่ในการเปิดรับสื่อ ระยะเวลาในการเปิดรับสื่อ ประสบการณ์ในการเปิดรับ ส่งผลต่อการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุ โดยพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุในทิศทางบวก โดยลักษณะประชากรศาสตร์ อายุ การศึกษา รายได้ มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันข่าวลวงของผู้สูงอายุ และพฤติกรรมการเปิดรับแอปพลิเคชันไลน์ มีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันข่าวลวงในทิศทางเดียวกัน โดยผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมการเปิดรับแอปพลิเคชันไลน์มากจะมีการรู้เท่าทันสื่อมาก ส่วนผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมการเปิดรับแอปพลิเคชันไลน์น้อยจะมีการรู้เท่าทันข่าวลวงน้อย โดยทักษะการรู้เท่าทันสื่อในด้านต่าง ๆ ยังเชื่อมโยงกับแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อที่ได้กำหนดระดับการรู้เท่าทันสื่อออกเป็น 4 ระดับ ประกอบด้วย 1) ระดับที่ 1 ความตระหนัก (Awareness) คือ ระดับที่ผู้รับสื่อตระหนักว่าสื่อและเนื้อหาสื่อมีเพื่อตอบสนองต่อความชอบความพอใจ 2) ระดับที่ 2 ความเข้าใจ (Comprehension) คือ ระดับที่ผู้รับสื่อมีความรู้ ความเข้าใจในสื่อ รู้ลักษณะของสื่อตามบทบาทหน้าที่ในระบบสังคม รู้ความหมายตรง 3) ระดับที่ 3 วิเคราะห์และตีความ (Analyze and interpret) ระดับที่ผู้รับสื่อสามารถวิเคราะห์การดำเนินการของสถาบัน/องค์กรสื่อ วิเคราะห์ตีความหมายแฝงได้ และ 4) ระดับที่ 4 การประเมินและการตัดสินใจ (Evaluate and judgments) คือ ระดับที่ผู้รับสื่อประเมินได้ว่า สถาบัน/องค์กรสื่อเกี่ยวข้องกับระบบอำนาจทุนนิยม บริโภคนิยม ตีความเนื้อหาสื่ออย่างเชื่อมโยงกับระบบทางสังคมวัฒนธรรม ตั้งคำถามเกี่ยวกับการทำงานของสื่อ ตอบโต้ไปยังหน่วยงานที่ดูแลสื่อ สนใจหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของผู้รับสื่อ

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้ 1) แม้ปัจจุบันเทคโนโลยีการสื่อสารมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้สื่อใหม่อย่างสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แต่ผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานียังนิยมใช้สื่อมวลชนกระแสหลักอย่างสื่อโทรทัศน์ในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร เนื่องจากเป็นสื่อที่คุ้นเคยและไม่ต้องอาศัยทักษะในการเข้าถึงหรือต้องใช้ความรู้ใหม่ อีกทั้งด้วยการที่ไม่ค่อยได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์มากนัก ผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงไม่ค่อยประสบเหตุการณ์การไม่รู้เท่าทันสื่อ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าสื่อที่มักพบปัญหาการหลอกลวงมากที่สุดคือสื่อสังคมออนไลน์ รวมถึงการที่พบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานีส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัวไม่ว่าจะเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวใหญ่ ก็อาจมีส่วนที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวหรือลูกหลานมีส่วนในการคอยดูแลเป็นหูเป็นตาห่วงใยแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลกัน ส่งผลให้ผู้สูงอายุค่อนข้างมีความระมัดระวังและไม่หลงเชื่อสื่อใด ๆ โดยง่าย และ 2) แนวทางการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องก็ควรต้องส่งเสริมและสนับสนุนทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลที่

ซับซ้อนให้แก่ผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นทักษะที่จำเป็นมากในทุกวันนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดช่องว่างในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนำข้อมูลข่าวสารไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อทุกช่องทางทั้งสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์พร้อมกับทักษะในการใช้สื่อด้านความรู้ในการเปิดรับสื่ออย่างมีวิจารณญาณ รู้จักวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ก่อนหลงเชื่อ รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่ออย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นลูกหลาน ครอบครัว จนถึงหน่วยงานระดับชุมชน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง การเปิดรับสื่อและทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้สูงอายุในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยขอขอบคุณการสนับสนุนงบประมาณในดำเนินการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ที่ช่วยให้บทความวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พรทิพย์ วรกิจโกคาทร. (2544). ความสำคัญของผู้รับสารในหลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 6. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพโรจน์ เสาแก้ว. (2563). สสส.เปิดข้อมูลผู้สูงวัยติดจอสูง 10 ชมต่อวัน อีก 75% เป็นเหยื่อข่าวลวงถูกหลอกสำนักข่าว Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.hfocus.org/content/2020/10/20282>
- มนัสสินี บุญมีศรีสง่า และมินตรา สดชื่น. (2560). รูปแบบการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://repository.rmutr.ac.th/handle/123456789/800>
- วรศรา จินดาผ่อง และคณะ. (2565). การรู้เท่าทันสื่อโซเชียลของผู้สูงอายุในเรื่องการเปิดรับเนื้อหาทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สำนักข่าวไทยมุง. (2564). เผยผลสำรวจการรู้เท่าทันสื่อของคนไทยพบ “กลุ่มคนทำงาน - ผู้สูงอายุ” คะแนนต่ำแพ้เด็กและเยาวชน. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2565 จาก <https://www.thaimungnews.com/?p=17025>
- สำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2562). ร่างชุดข้อมูลด้านสังคม: ผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 15 ตุลาคม 2565 จาก http://surat.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=Article&id=267&Itemid=607
- สิรินทร พิบุณยานุวัณ และคณะ. (2563). สูงวัยไม่เสฟสื่ออย่างสุ่มเสี่ยง: การสร้างนักสื่อสารสุขภาวะสูงวัยที่รู้เท่าทันสื่อ. Journal of Business, Economics and Communications, 15(3), 174-191.
- โสภิตา วีรกุลเทวัญ. (2561). เท่าทันสื่อ: อำนาจในมือพลเมืองดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: หจก.วนิดาการพิมพ์.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2559). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนจังหวัด สุราษฎร์ธานี (2560 - 2563). เรียกใช้เมื่อ 27 ตุลาคม 2565 จาก http://www.suratpao.go.th/planning/files/com_service/20160527_jyyvkerg.pdf
- Klapper, J. T. (1960). The Effects of Mass Communication. New York: The Free Press.

- McLeod, J. M. & O'Keefe, G. (1972). Socialization Perspective in Kline and Tichenor Current Perspective in Mass Communication Research. London: Sage Publication.
- ThaiHealth Official. (2561). พัฒนาหลักสูตรสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุรู้ทันสื่อ. เรียกใช้เมื่อ 2 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.thaihealth.or.th/?p=238814>